

Warszawa, 10 lipca 2020 r.

Michał Woś

Minister Środowiska

Jan Krzysztof Ardanowski

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Dotyczy: Stanowiska Polski w sprawie wprowadzenia zakazu stosowania toksycznej ołowianej amunicji myśliwskiej na obszarach wodno-błotnych na wniosek Komisji Europejskiej z dnia 24 czerwca 2020 r. o wyrażenie przez państwa członkowskie deklaracji do dnia 15 lipca 2020 r.

Szanowni Panowie Ministrowie

Apelujemy o poparcie proponowanych przez Komisję Europejską ograniczeń w używaniu śrutu ołowianego na terenach podmokłych w całej Unii Europejskiej, na mocy rozporządzenia REACH Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1907/2006¹². Celem tych regulacji jest ochrona bioróżnorodności i zdrowia ludzkiego przez zharmonizowanie przepisów krajowych, które są już stosowane w różnych formach w 23 państwach członkowskich UE, oraz wprowadzenie koniecznych ograniczeń w pozostałych państwach Unii, w tym w Polsce.

Ołów jest jedną z najbardziej toksycznych substancji na Ziemi. Szkodliwość śrutu ołowianego dla środowiska, w tym dla ptaków, została dobrze rozpoznana i szeroko opisana w badaniach i publikacjach naukowych³. W Europie każdego roku myśliwi wystrzelują do środowiska ponad 20 000 ton ołowiu. Znaczna część tego toksycznego metalu ciężkiego koncentruje się we wrażliwych siedliskach ptaków wodno-błotnych, w miejscach ich rozmnażania i żerowania. Każdego roku zatruciu ołowiem ulegają 4 miliony ptaków, a milion z nich umiera⁴.

Tylko bardzo niewielka część wystrzelivanego w amunicji myśliwskiej śrutu ołowianego trafia w cel. Reszta śrucin rozpraszana jest w środowisku i zostaje zdeponowana w osadach dennych zbiorników wodnych, gdzie przypadkowo połykana jest przez ptaki, które mylą ją z pokarmem albo z małymi kamieniami, spożywającymi w celu ułatwienia rozdrabniania pokarmu w żołądkach mięśniowych (gastrolity). Przypadki połknięcia śrutu ołowianego są powszechne wśród wielu gatunków ptaków wodnych, m.in. kaczek, gęsi, łabędzi i ptaków brodzących. Badania wykazały niebezpiecznie wysokie poziom ołowiu w mózgowiu m.in. u 30% gęsi⁵, 36% krzyżówek⁶ i 14,6% łabędzi czarnodziobych⁷. Zatrucia ołowiem są jedną z ważnych w skali kraju przyczyn śmierci ptaków szponiastych⁸, w tym bielików – herbowych ptaków Polski. Śruciny najczęściej dostają się do ich organizmu zjadane wraz z ciałami ofiar, którymi często są postrzelone przez myśliwych kaczki i gęsi. W niektórych przypadkach wysokie stężenie ołowiu u bielików jest bezpośrednią przyczyną śmierci.⁹ Ołów zatrzuwa i zabija gatunki chronione, często rzadkie, a nawet wymierające. Połknięcie pojedynczej śruciny ołowianej wystarczy, aby doprowadzić do śmierci małego ptaka wodnego.

Ludzkość od dziesięcioleci stara się wyeliminować źródła emisji ołowiu i jego pochodnych do ekosystemów - został już usunięty m.in. z farb, benzyny i nowoczesnych urządzeń. Przez Europejską Agencję Chemikaliów (ECHA) uważany jest za „substancję bezprogową”, co oznacza, że żadne stężenie nie jest bezpieczne dla organizmów żywych, w tym ludzi. Metal ten zatrzuwa nie tylko ptaki, zanieczyszcza też glebę i wodę, a wraz z mięsem upolowanych zwierząt przedostaje się do ludzkiego łańcucha pokarmowego. Narażenie na ołów

wywołuje ołowicę, która wiąże się z wieloma negatywnymi skutkami zdrowotnymi, w tym zmniejszoną płodnością, wadami rozwojowymi u niemowląt i dzieci, destabilizacją układu nerwowego i immunologicznego, uszkodzeniem narządów wewnętrznych oraz nowotworami. W zaawansowanym stadium choroby pojawiają się niedowłady i porażenia różnych części ciała, drgawki oraz ślepota. Ołów jest wyjątkowo szkodliwy dla rozwoju neurologicznego dzieci. Na podstawie ryzyka wystąpienia klinicznie istotnych skutków u niemowląt, dzieci i kobiet w ciąży Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) zalecił zmniejszenie narażenia na ołów ze źródeł pokarmowych i nie pokarmowych¹⁰. Ograniczenie ołowiu w pożywieniu zmniejsza zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwłaszcza dzieci i dorosłych, którzy regularnie spożywają dziczyznę. Kilka agencji żywnościowych w państwach członkowskich UE zaleca obywatelom umiarkowane spożywanie zwierząt postrzelonych ołowiem, w tym francuska Agencja ds. Bezpieczeństwa Sanitarnego Żywności, Środowiska i Pracy (ANSES), która odradza ogółowi społeczeństwa spożywanie mięsa zwierząt zabitych amunicją ołowianą częściej niż trzy razy do roku, a dzieciom i kobietom w ciąży radzi całkowite zaprzestanie ich konsumpcji.

Od 2014 roku Polska jest sygnatariuszem Konwencji o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt. Podczas jej XI Konferencji Stron w Quito przyjęto Rezolucję o zapobieganiu zatrutowaniu ptaków migrujących¹¹, wzywającą wszystkie należące do tej konwencji państwa do stopniowego wycofania amunicji ołowianej do roku 2017. Wezwanie to zostało poparte w roku 2016 w wypracowanej wspólnie ze środowiskami łowieckimi z całego świata Rezolucji Światowego Kongresu Ochrony Przyrody IUCN¹². Polskie Ministerstwo Środowiska już w 2012 r. informowało o przygotowanym i wprowadzanym w życie przez Polski Związek Łowiecki programie mającym na celu stopniową eliminację amunicji ze śrutem ołowianym¹³. Zgodnie z tym programem już od 2015 r. zakaz miał obowiązywać na terenach wodno-błotnych, od 2020 r. we wszystkich polowaniach na ptaki, a od 2025 r. miał zostać ustanowiony zakaz całkowity. Program ten jednak nigdy nie wszedł w życie.

Obecnie Polska jest jednym z nielicznych i niechlubnych wyjątków wśród krajów Unii Europejskiej, zapóźnionym w tej materii o dziesięciolecia, gdzie nie wprowadzono żadnych ograniczeń w stosowaniu amunicji ołowianej. Polskie niedostosowanie do światowych standardów w tym względzie ukazał już Raport Programu Środowiskowego ONZ (UN Environment Programme: UNEP) oraz Umowy w sprawie Ochrony Afrykańsko-Eurazjatyckich migrujących ptaków wodnych (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds: AEWA), opublikowany jeszcze w 2008 roku.

Naukowcy z całego świata i część środowisk myśliwych są zgodni co do tego, że stosowanie amunicji ołowianej powinno być jak najszybciej ograniczone i zastąpione powszechnie dostępnymi nietoksycznymi alternatywami. Wiele badań naukowych i praktycznych doświadczeń krajów zarówno Europy, jak i świata potwierdza, że można skutecznie ograniczyć lub zakazać stosowania ołowiu w celu polowań, używając alternatywnych rodzajów amunicji¹⁴. Wiele państw członkowskich UE albo regionów w państwach członkowskich już wprowadziło odpowiednie zakazy. Przykłady krajów, w których ten zakaz obowiązuje, pokazuje, że myśliwi są w stanie dostosować się do korzystania z alternatyw bez istotnych problemów związanych z rykoszetami i kwestiami bezpieczeństwa. Zamienniki amunicji są powszechnie dostępne, w tym nietoksyczne naboje ze stali lub stopów bizmutu, cyny i wolframu. Podobnie producenci w odpowiedzi na te wymogi szybko przestawili swoje linie produkcyjne na alternatywne rodzaje amunicji. Okazało się, że początkowe obawy myśliwych o to, że zamienniki ołowianego śrutu nie będą w wystarczającym stopniu dostępne lub za drogie - okazały się nieuzasadnione¹⁵. Potwierdza to również Europejska Federacja Łowiectwa i Ochrony (European Federation Hunting and Conservation: FACE), która poparła zakaz stosowania ołowianej amunicji na obszarach wodno-błotnych.

Z tych wszystkich wymienionych powyżej powodów wzywamy szanownych Ministrów do podjęcia decyzji odpowiedzialnej za zdrowie i życie milionów obywateli Polski, Unii Europejskiej oraz dzikich ptaków, a także za stan środowiska naturalnego i bioróżnorodności.

¹ Załącznik XVII do Rozporządzenia REACH Europejskiej Agencji Chemikaliów (European Chemicals Agency: ECHA), regulującego warunki ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu i stosowania niektórych niebezpiecznych substancji, mieszanin i środków: <https://www.chemikalia.gov.pl/rozporzadzenia2.php>, <https://echa.europa.eu/documents/10162/3f17bafa-d554-4825-b9d5-abe853c2fda2>.

² <https://echa.europa.eu/pl/registry-of-restriction-intentions/-/dislist/details/0b0236e180c0ac38>

³ Arnem J. M., Andersen O., Stokke S., Thomas V. G., Krone O., Pain D. J., Mateo R. 2016. Health and Environmental Risks from Lead-based Ammunition: Science Versus Socio-Politics. *Ecohealth*. 2016; 13(4): 618–622.

⁴ R. Mateo, Lead poisoning in wild birds in Europe and the regulations adopted by different countries, Instituto de Investigación en Recursos Cinegéticos (2009).

⁵ E. Kalisińska. Lead and other heavy metals in the brain of geese hunted in the vicinity of Slonsk, Poland. *Biol Bull*, Poznań, 37:273-286, 2000.

⁶ R. Mateo, Lead poisoning in wild birds in Europe and the regulations adopted by different countries, Instituto de Investigación en Recursos Cinegéticos (2009).

⁷ S. Nagy i in., International Single Species Action Plan for the Conservation of the Northwest European Population of Bewick's Swan (*Cygnus columbianus bewickii*). AEWA Technical Series No. 44. Bonn, Germany, 2012.

⁸ Anderwald D. 2009. Przyczyny śmiertelności ptaków szponiastych i sów na podstawie analizy danych „Kartoteki ptaków martwych i osłabionych” Komitetu Ochrony Orłów, [w:] Ochrona drapieżnych zwierząt, a rozwój cywilizacyjny społeczeństw ludzkich, red. D. Anderwald, „Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej”, 3, 22: 125–151.

⁹ Kalisińska E, Salicki W, Jackowski A (2006). Six Trace Metals in White-Tailed Eagle from Northwestern Poland. *Polish J. of Environ. Stud.* Vol. 15, No. 5, 727-737

¹⁰ Scientific Opinion on Lead in Food. EFSA Panel on Contaminants in the Food Chain (CONTAM). European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013. Link: <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.2903/j.efsa.2010.1570>

¹¹ Resolution 11.15 Preventing Poisoning of Migratory Birds adopted by the Conference of the Parties to the CMS at its 11th Meeting (Quito, 4-9 November 2014).

¹² IUCN Resolution number WCC 2016 Res 082, World Conservation Congress, 2016 Hawai'i: <https://portals.iucn.org/library/node/46499>

¹³ Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Środowiska - z upoważnienia ministra - na interpelację nr 8290 w sprawie polowań na ptaki: <http://sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=02849767>

¹⁴ Mondain-Monval, J.Y., Didier, S., Malagutti, A., Noble P., Sonier, J.P. 2006. Dossier. Munitions alternatives: trouver ses marques. *La Sauvagine*, octobre 2006. pp.18-25.

¹⁵ Stevenson, A.L., Scheuhammer, A.M., Chan, H.M. 2005. Effects of Nontoxic Shot Regulations on Lead Accumulation in Ducks and American Woodcock in Canada. *Environmental Contamination and Toxicology*, 48 (3). pp. 405-413 (412).